

Vladimír Čermák: člověk – filozof – soudce

Baroš, J. (ed.): Vladimír Čermák: člověk – filozof – soudce, Masarykova univerzita, Brno 2009.

Pavel Molek*

Psát recenzi na knihu Jiřího Baroše o Vladimíru Čermákovi je poněkud komplikováno tím, že nejde o monografii v pravém smyslu slova, nýbrž o jakousi pestrou koláž textů, jež nespojuje autor, literární útvar ani styl psaní. Spojuje je jediné: osobnost profesora Vladimíra Čermáka, pozoruhodné osoby českého právníkého a filozofického myšlení, již měla připomenout pět let po jeho předčasném úmrtí v roce 2004. A vlastně je spojuje ještě jedno: některé termíny, slova, která byla pro Vladimíra Čermáka klíčová, a která se vynořují jak v jeho Otázce demokracie, tak v jeho nálezech i rozbo-rech divadelních her, v rozhovoru s Karlem Hvížďalou i ve vzpomínkách blízkých, slova jako odpovědnost elit, hodnoty, sociální výkon, vůle k oběti...

Tato kniha byla v úvodu označena jako kniha Jiřího Baroše. Ten je v ní sice skromně uveden toliko jako editor, ale kromě editorství celé knihy byl také autorem její klíčové prvé části nazvané shodně jako celá kniha. Z této části je možná stále poněkud poznat, že jde o přepracovanou podobu jeho výtečné diplomové práce. Jako by bylo autorovi občas líto (a ani recenzentovi není taková lítost neznámá), že by v nelítostném souboji s limitem počtu stránek měly padnout i některé zdařilé části textu, přesouval jejich část alespoň do poznámek pod čarou, a to i tam, kde by pohodlný čtenář víc ocenil jejich zachování coby integrální součásti hlavního textu. Navíc je na jedné straně sice třeba uvítat autorovu sna-

hu přiblížit Čermákovu zásadní a rozsáhlou pentalogii Otázka demokracie čtenářům, kteří nemají trpělivost či možnost se prokousávat pěti díly jejího náročného stylu, na druhé straně je třeba zalitovat, že tento výťah Otázku demokracie sice zkracuje a zhutňuje, ovšem jazykem, který je pro jeho komplikovanost nutno užívat vskutku po kapkách, není-li čtenář právě politický filozof. Je to však třeba přisoudit autorově snaze vyjít co nejpřesněji z Čermákova originálu, protože jeho vlastní zhodnocení Čermákova přínosu působí velmi čtivě. To platí ještě více o druhé polovině této části, kde Jiří Baroš hledá spojitosti mezi Čermákem filozofem a Čermákem soudcem, tedy mezi částmi Otázky demokracie a významnými nálezy, na nichž se profesor Čermák podílel. Zejména jde o nálezy týkající se vyrovnávání s minulostí ve věcech Rudolfa Dreithalera a „vlastizrádce“ Vojtáska (i označování judikátů jmény tuto část mile „zlidšťuje“) a ve věci volební reformy. Srovnání přístupů soudce jako člověka (či filozofa) s jeho judikatorními „výrony“ je cosi, co zatím české právníké scéně a naší „anonymní“ justici není bohužel vlastní, a tato kniha je v tomto směru jednou z vítaných prvních vlaš-tovek. Je přitom třeba ocenit, že rozhodně nejde o pouhý panegyrik těchto nálezů a jeho autora, ale prostor dostávají i hlasy kritiků jednotlivých nálezů (viz kritiku Čermákova volebního nálezu z pera Michala Kubáta na str. 91).

Druhou část pak tvoří více či méně osobní vzpomínky přátel Vladimíra Čermáka, většinou pozoruhodné, někdy se i vyjadřující k obecnějším problémům nejen právníké komunity (viz vzpomínka Elišky Wagerové

* JUDr. Pavel Molek, Ph.D., odborný asistent Katedry ústavního práva a politikologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

na str. 193–196), pouze výjimečně pak připomínající spíše menší slohovou práci, nicméně to je přirozená daň díla, v němž se sešla tak pestrá skupina autorů. A právě v této pestrosti vzpomínajících jako by se odrážela i pestrost samotného Vladimíra Čermáka: najdeme zde totiž nejen soudce Ústavního soudu a jiné právníky, ale i politology, divadelníky, duchovní, žáky, spolužáky či prostě jen osobní přátele. Někteří se zaměřili na nějaký rys Čermákovy osobnosti, někteří na konkrétní rozhodnutí (příspěvek Vojtěcha Šimíčka na str. 187–192), někteří na konkrétní historiku (vzpomínka Dáši van der Horst „Jak jsme pašovali pana Čermáka“ na str. 161–162), v čem se však velká řada z nich shodovala, byla úvaha na téma, jak je Vladimír Čermák osobně ovlivnil, nejen svým dílem, ale především svým osobním životním příkladem.

Ve třetí části pak Vladimír Čermák promlouvá sám, a to prostřednictvím některých svých textů, jednak úvah o divadelních hrách, zejména starořeckých, jednak úvah na pomezí politiky a práva. Ovšem tam, kde je tématem textu některé z divadelních dramát, nejde přirozeně jen o ono drama, ale o jeho vztažení k (dnešní nebo totalitní) přítomnosti. Tak jeho text „Euripidovy Bakchantky“ otištěný na přelomu let 1989 a 1990 není jen „o“ hře samotné, ale je zejména o procesu individuace, sociability a transcendence, je úvahou o věčném sváru racionality a iracionality i zbožštění domnělé absolutní racionality vedoucí k iracionální destrukci, úvahou, v němž slovo „totalita“ čteme mezi řádky i my, kteří jsme se tuto

schopnost již nemuseli v posledních dvaceti letech učit. Kromě antických dramát se profesor Čermák věnuje – a to v jednom z vůbec nejzajímavějších textů obsažených v této části – i Becketovu Čekání na Godota a na hledání nadčasových témat v dramatech pak přirozeně navazují další texty zamýšlející se nad tím, do jaké míry jsou aktuální problémy (rozuměj zejména devadesátých let) odrazem trvalých sklonů lidské společnosti (viz např. úvahu „O některých aspektech účelu a funkcí politických stran“ zamýšlející se nad trvalou tendencí člověka ke stranictví a stranickosti).

Knihu vydala Masarykova univerzita, ostatně náš rektor Petr Fiala je také autorem velmi osobní předmluvy k ní. Lze ji tak vnímat i jako velmi důstojné (a to rozhodně ne jen díky křídovému papíru a pěkné fotografické příloze) rozloučení s Vladimírem Čermákem a poděkování nejen od lidí, jimž byl přítelem, ale i od instituce, jež mu má, coby spoluzakladateli brněnské politologie, být rozhodně zač vděčná. V tomto směru se nelze než ztotožnit se slovy, která do svého laudationis zahrnul Jan Holzer (str. 111): „*Platon, jehož velkým ctitelem profesor Čermák byl, píše o určující roli osobnosti, králů filozofů, pro antické polis. Je vizitkou Masarykovy univerzity jako akademické polis sui generis, že na svůj pomyslný trůn nyní povyšuje právě Vladimíra Čermáka, člověka, jenž pro své odborné i morální kvality může sloužit jako lidský vzor v pravém významu tohoto slova.*“